УДК 347.9
Григор'єва В.В.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри права

СУДОВЕ РІШЕННЯ ТА «ARGUMENTATIONINLEGALREASONING»

Судове рішення має комплексний характер так як за змістом є результатом судової діяльності, а також містить відповідь суду за суттю заявлених вимог та очікувань учасників справи. Саме тому судове рішення характеризується не тільки загальними характеристика, які наповнюють судову діяльність у цілому на виконання завдань судочинства, а й особливостями, які притаманні йому в обмежений у часі момент – завершення розгляду спору по суті та надання юридичної визначеності у відповідних правовідносинах.

В юридичній літературі при визначені юридичної природи судового рішення, питання його обґрунтування та умотивування є предметом обговорення як певні критерії й стандарти «якісного судового рішення».

Правова природа судового рішення ставала предметом дослідження в різні часи у різних аспектах та з урахуванням особливостей судового процесу, зокрема: цивільному І.В. Андронова, Р.О. Гавріка, І.О. Колотілової, Г.В. Фазікош; в адміністративному – О.В. Джафарової, Я.П. Синицької, М.І. Труш, Е.Ю. Швед; у господарському – В.В. Григор'євої, О.В. Кот. Відповідно до даного дослідження, окремо слід зазначити здобутки у розвитку теорії юридичної аргументації та її втілення під час здійснення правосуддя у працях правників М.І. Козюбри, П.М. Рабіновича, О.М. Юркевича.

Метою дослідження є здійснення аналізу й співвідношення термінів «обґрунтування», «мотивування» та «аргументування» як важливі характеристики (вимоги), що висуваються до судового рішення. Таке питання постало з аналізу судових рішень, які ухвалені у різних видах судочинства, судами різної судової ієрархії, також Європейського суду з прав людини.

Підгримуючи думку Н.В. Артикуца, що термінології права повинена «якнайточніше передавати правове поняття, мати точний і чітко визначений зміст (дефініцію), бути однозначним у межах терміносистеми» та чітке визначення «термінологічних одиниць з числа конкуруючих (синонімічних, дублетних і варіативних)» [1] .

Визначаючи право на справедливий суд Конвенція з прав людини однією з вимог визначає обґрунтованість судового рішення (ст.6). Національне процесуальне законодавство визначає основні вимоги до рішення як законність та обґрунтованість, зокрема ст. ст. 263 ЦПК України, 236 ГПК України, 242 КАС України, а саме що обґрунтованим є рішення яке «ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні, з наданням оцінки всім аргументам учасників справи». Також визначена чітка структурно-логічна побудова змісту рішення: 265 ЦПК України, 238 ГПК України, 246 КАС. Так у визначені змісту мотивувальної частини рішення законодавець визначає, що повинна містити крім зазначення фактичних обставин та доказів, вимагає «мотиви» відхилення доказів, «мотивовану оцінку кожного аргументу», «мотиви» застосування норма права, «мотиви визнання доказів більш вірогідними», «мотиви висновку». Тож, навіть на законодавчому

рівні, основних процесуальних нормативних актів, ми маємо можливість визначити наявність використання термінів які є суттєво схожими за змістом.

Для початку звернемось до словникових визначень цих слів:

аргумент – підстава, доказ, якінаводятьсядляобґрунтування, підтвердженнячого-небудь; аргументація аргументування – наводитиаргументи, докази; обґрунтовувати [2],

аргумент - до́від (певне міркування або факт, що наводиться, щоб ствердити істинність чогось), підтве́рдження, свідчення, посві́дчення рідше, аргуме́нт книжн., резо́н; *аргументований* - перека́нливий (який дозволяє, примушує переконатися в чомусь), перека́нуючий, обґрунто́ваний, умотиво́ваний, аргументо́ваний, доказо́вий, довідни́й, вага́мий; *аргументувати* - дово́дити (підтверджувати істинність, правильність чогось фактами, міркуваннями, доказами), дока́зувати, обґрунто́вувати, мотивува́ти, умотиво́вувати [3]

мотив - підстава, привіддляякої-небудьдії, вчинку; причина; *мотивувати*-наводитимотиви, щопояснюють, виправдовуютьпевнідії, вчинкитощо; обґрунтовувати [2];

мотивування - мотивува́ння, мотива́ція, обгрунтува́ння [3];

мотивація – сукупність доказів, мотивів для обґрунтування чогось; мотивування [4];

обґрунтування - сукупністьдоказів, фактів, аргументівдляпереконання в чому-небудь, напотвердженнячогось, *обґрунтовувати, обґрунтувати*– висуватинапотвердженнячого-небудьпереконливідокази, факти і т. ін.; аргументувати[2].

Прикладом використання зазначених термінів Європейським судом з прав люидини можна на популярних з цього питання рішеннях по справах «Гарсія Руїз проти Іспанії»(від 21 січня 1999р.), «Красуля проти Росії» (від 22 лютого 2007р), «Ільяді проти Росії» (від 5 травня 2011р.), «Трофимчук проти України» (від 28 жовтня 2010р.,) «Хіро Балані проти Іспанії» 9 від 9 грудня 1994р.), «Суомінен проти Фінляндії» (від 01 липня 2003р), «Мелтекс ЛТД (MELTEX LTD) та Mesrop Movsesyan проти Вірменії» (від 7 червня 2008р.). Так у рішенні за справою «Серявін та інші проти України», суд зазначив, що обов'язк суду обґрунтовувати свої рішення «не можна тлумачити як такий, що вимагає детальної відповіді на кожен аргумент» та має «свободу розсуду щодо вибору аргументів у тій чи іншій справі та прийняття доказів на підтвердження позицій сторін, орган влади зобов'язаний виправдати свої дії, навівши обґрунтування своїх рішень» [5, §58]. У рішенні по справі «Olujić v. Croatia» Європейський суд визначаючи межи розсуду національного суду вказаю, що «…у конкретній справі та приймаючи докази на підтримку позицій сторін, суд зобов'язаний мотивувати свої дії та рішення…»[6, §82].

Національні суди доволі синонімічно використовують зазначені терміни. Яскравим прикладом може бути рішення в якому зазначено, що «право на мотивоване (обґрунтоване) судове рішення» та «ступінь вмотивованості рішення національного суду, як правило, з точки зору наявності в ньому достатніх аргументів» [7].

Більш виваженою є практика використання термінів у постановах Великої палати Верховного суду. Зокрема, постанови є чітко структуровані де «аргументи учасників справи» змістовно наповнений мотивуванням позиції учасників справи,

наступний частина «позиція Верховного Суду» яка містить «оцінку аргументів учасників справи та висновків судів першої й апеляційної інстанцій» [8, 9, 10].

Безперечно цікавою є думка науковців. Так, П.О. Рабіновича, Т.І. Дудаш стосовно визначення поняття правова аргументація, дійшли виноску, що поняття «правова аргументація», «правове обґрунтування», «правове доведення», «правова мотивація» дуже близькі за змістом але при цьому мають відмінності в залежності від контексту застосування, зокрема у системі загального або спеціального юридичного контексту. Зокрема, обґрунтованість забезпечується процесом та результатом доказування, як вимога до судового рішення, «мотивація і вмотивованість рішення суду виражаються через аргументацію й аргументованість» тому є зовнішнім виразом та «формою викладу судового рішення» [11, С. 14].

Аналіз судової практики та наукових суджень про досліджуване правове явище дає змогу зробити висновок, що на досягнення вимоги обґрунтованості судове рішення повинно бути наповнене достатньою мірою аргументування та мотивування які досягаються послідовними та виваженими діями суду на досягнення завдання судочинства та «продемонструвати сторонам, що вони були почуті».

Література:

1. Артикуца Н. В. Методичний інструментарій юридичного термінознавства. Наукові записки НаУКМА. Том 129. Юридичні науки. С. 53-58 URL: https://core.ac.uk/download/pdf/149238709.pdf
2. Словинк.ua Портал української мови та літературиURL: https://slovnyk.ua/index.php
3. Словник синонімів української мовиURL: https://1675.slovaronline.com/search?s=%d0%b0%d1%80%d0%b3%d1%83%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d1%82
4. Багатомовний юридичний словник-довідник. За ред. І. О. Голубовська, В. М. Шовковий, О. М. Лефтерова та ін. К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2012. – 543 с. С. 270. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Holubovska_Iryna/Bahatomovnyi_iurydychnyi_slovnyk-dovidnyk.pdf?PHPSESSID=er5ul8sqv8edq7hqkimogkmk57
5. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Серявін та інші проти України» N 4909/04від 10 лютого 2010 рокуURL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_672#Text
6. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Olujić v. Croatia» заява № 22330/05, від 05.02.2009 URL : https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-91144%22]}
7. Рішення Залізничного районного суду м. Львова/ Справа № 462/8779/21// від 07 лютого 2022 року URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103038837/
8. Постанови ВП ВС від 7 вересня 2022 року у справі № 910/22858/17: URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106841696
9. Постанови ВП ВС від 15 вересня 2022 року у справі № 910/12525/20: URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106558719
10. Постанови ВП ВС від 22 вересня 2022 року у справі № 462/5368/16-URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/106558740